

İSTİKLÂL

Baş muharriri: M. E. Resul-zade

Yıl 2 — 10 günde bir çıkar — Millî Azerbaycan istiklâl davasını terviç eder siyasî gazete — Abone: Yılı 2; 6 ayı 1 dollar — No. 45

Yaşasın Türkiye Cumhuriyeti!

Türkiye'de Cumhuriyet ilânının muazzam yıl dönümü münasebetile

Bugün Türk illerinin yeğane müstakil devleti — Türkiye, cumhuriyet ilânının onuncu yıl dönümünü bayram tutuyor.

Muazzam bir yıl dönümü!
Cihan tarihinin en merakkil devrindeyiz; asırlanmış binaler yıkılıyor; yıkılmaz, diye düşünülen müesseseler çöküyor; yeni binaler ve yeni kıymetler kökleşiyor. Bütün değerlerin değiştiği bu dönüm devrinde türlü büyük hadiseler şahit oluyor; ve her gün denemek kadar tarihi bir çok vak'alar için yapılan yıl dönümlerini görüyoruz.

Fakat bugün Türkiyeli kardeşlerimizin haklı sevinçlerini andıkları yıl dönümünü biz, başkalarından ayırmak için ona muazzam vasfını veriyoruz.
Türkiye'de cumhuriyetin kurulması ancak siyasi bir idare şeklinin değişmesinden ibaret olsaydı, şüphesiz bu, hadız zatında gene büyük bir hadise olurdu. Fakat buna rağmen, ona muazzam vasfını vermek — itiraf edelim, ki — tereddüt ederdik. Zamanımızdaki bollu yıl dönümleri arasında kendisine seçilmiş bir yer ayırmazdık.

Hadisenin azemeti arasındadır, ki, cumhuriyet rejiminin kurulması ile Türkiye'de sade bir idare şekli değil, Türk cemiyetinin maddi-manevi bütün müesseseleri değişmiş; çürümüş Osmanlı saltanatının yerinde, bütün şunâtille millî demokratik yeni bir Türk devleti kurulmuştur.

Evet, iki asırdan ziyade, bir müddetten beri inhitlat ve hezimete uğrayan Osmanlı emperyalığı, harbi muvazim neticesinde tarihten yığılı en son darbe ile her türlü istiklâl ve hayyiyetin mahrum zavallı bir hale geldi; şöyleki İstanbul sarayında emine bin bilecek kadar Türk tarihinden nasip bulunan padişah, muhtû Sev muahedisini kabulde tereddüt göstermedi.

Fakat eskিয়েn gittikçe yipranarak varlık hikmetini kaybeden Osmanlı emperyalığı binası son çöküş noktasına yaklaştıkça, tazariz kanunu mucibine, kendini değiştirecek yeni bir kuvvet belirecek, günden güne büyüyordu. Türk münevverleri tarafından, muhtelif zamanlarda ve türlü şekillerde temsil olunan bu kuvvet, Türkiye islahat ve hürriyet hareketi idi, ki onun tanimatçılık, mesvuyetçilik ve türkçülük, diye başlıca epları vardır.

Emperyalık sisteminin yaşadığı son günlerde — sarayın bir taraftan israf, diğer taraftan da ihmal ettiği Anadolu türkliğinin içerisinde türkçülük, diye suçlanan millî-yetçilik — işte bu tarihi hareketin aldığı muasır bir şekildi.

Büyük felâket karşısında, kurtuluşu, Sev muahedesini kabul etmek zilletinde bulan düşmüş osmanlılara mukabil, yükselmış Türk milliyetçileri millî hakimiyet esasına dayanarak, hareket geçtiler ve büyük Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerinin dahi rehberliğile muazzam istiklâl cihadına giriştiler.

Asrın en yüksek idealına, Türk tarihinin en bâriz anısına ve Türk milletinin sarılmaz iradesine Anadolu halkının en hayati menafiline uyğun gelen bu karar uzak gören demir iradeli bir kumandan ve erkânı harbin bir idaresi altında ve Anadolu'nun „Ya ölüm veya istiklâl!“, diye gösterdiği azm ve cesaret karşısında temamille tahakkük etti.

Menhus Sev muahedesi yitirdi; mes'û Lozan muahedesi yazıldı! . . .
Birincisi, çöken emperyalığın ölüm be-ratı idi; ikincisi ise, yükselen cumhuriyetin doğum vesikası oldu.

29 Teşrin Evvel 1923-e kadar Anadolu hareketine ait resmî vesikalarda cumhuriyet unvanına rast gelmez. Bu tarihe kadar, memleketin cenibelerine karşı istiklâli kazanılmıdır. Fakat bu kazanç Lozan'da beyelmelil bir kayda bağlandıktan sonra, hadiselerin inkişafında ve bu inkişafı meharetle idare eden büyük reisın tasavvurlarında cumhuriyet idealının saklı bulunduğuna şezmek zor değildi.

Lozan'a kadar hareketin büyük rehberi cumhuriyetten bahsa lüzüm görmedi ise — bu, ona hâs taktikten başka bir şey değildi. Millî Türkiye, her şeyden evvel istiklâlin bütün cihana isbat edecektir. Bunun içindir, ki dahiledki kuvvetleri parçalayacak her

Anadolu istiklâl harbinin baş kumandanı; Türk inkilâbının büyük şefi; Türkiye Cumhuriyetinin yapıcısı ve reisi Gazi Mustafa Kemal Hazretleri

hangi hareketten saklandı; yarının sözü bu gün söylenmedi.

Lozan zaferile temamlanan „bütün“, cumuriyeti ilanda mahzur bırakmayan „yarın“ temin etmiş oldu.

Bir „yarın“ ki, parlaklığı Şarkın girdiği kurtuluş yolunu baştan başa aydınlattı. Çöz kamaştırın bir aydınlık!

Tarihi sebeplerle, iktisadi ve içtimai açılış tibarile orta zaman şerait ve münasebatı çinde durgun kalan Şark, kendini saran geri nizam ve irtica müesseselerinden sıyrılmak için epeyi zamandan beri çarpıp duruyor ve daldığı derin uykudan uyanmak üzere, öteberiide harekete geçerek kimıldayordu. Harp sonu bu hareket, cihan mikyasında bir hızla ilerledi; millî uyanış ve istiklâl hareketleri yeni cihan şartları içinde büyük amiller sırasına geçti. Türkiye inkilâbı işte bu ayaklanan Şark milliyetçiliğinin en mükemmel bir tipi ve kazandığı parlak ve kat'i zaferile önde gün rehberi ve öncüdür.

Bu örnekten öğrendik, ki bir millî istiklâlin sade asrın kendisine müceer olarak tandığı hakka dayanmakla değil, bir de bunu hakettiğini bizzat isbat etmekle, yani ölümü gözüne alarak silaha sarılmak ve maksat hâsıl oluncaya kadar dövüşmekle alır.

Hak verilmez alınır — işte Türk inkilâbının bir daha teyit ettiği eski millî hakikat!

Türkiye tecrübemize bize öğrettiği hakikatlerden biri de o oldu, ki beşerî medeniyetin yüksek gayesi bulunan istiklâl için vuran bir halk hakikatine de müstakil olmasın ve öyle kalmak isterse, bu medeniyetin özünü teşkil eden maneviyatını almak ve kendi millî kültürünü onuma mezc edecek asri bir millî mertebesine çıkarak medeniyetindedir.

Cemiyet ve devlet işlerinde ancak ileri insanlığın tecrübe ile erdiği ilim ve fen ölçülerine kıymet veren yeni Türk rejimi, tatbiki ettiği sistemin başına dünyann dinden, alkan da nakilden ayrılmaz ümesini koymuştur.

Hakimiyet milletindir. Devlet, milleti teşkil eden fertler arasındaki muamelelerle, bunlarla cemiyet arasındaki münasebatı tanzim etmekle mikellef bir müessesedir. Bu müesse bütün icraatında ilhamını gökten ve tabiat istindeki mevhum kuvvetlerden değil, bilakis haktan alır, onun için ve onun vastasile iş görür.

Tâ başlangıçtan itibaren „hakimiyeti milliyeye“ esasına dayanan Anadolu istiklâl hareketi cumhur iradesile yürütülür demokratik bir hareketti; Lozan merhalesine erişildikten sonra artık bu fîli vaziyette taban tabana zıt bulunan saltanat ve onunla bağlı bulunan Hilafet müesseseleri bittap kesilip atıldı. Cumhuriyet resmen ilân olundu.

Saltanat ve Hilafetin ilgasile, otokrasi ve teokrasi devrine nihayet veren Türk millîti demokratik devrine girmiş oldu. Büyük senliklerle karşılanan bugün, işte bu büyük hadisenin yıl dönümü, Türkiye demokrasisinin bayramıdır.

Ne mutlu bir gün; ne kutlu bir bayram!

Bir gün, ki cumhuriyete sadık her hangi Türkiyeli vatandaşla birlikte hürriyet ve demokrasiyi bir prensip olarak benimseyen bütün insanlar onu alkışlıyor, beşeri prensiplerin buradaki zaferini kendi zaferleri gibi görüyorlar; bir bayram, ki sade Türkiyeyel değil, hürriyet ve istiklâl için vuran esir Şarkın bütün milliyetçileri onu kendi ideallerinin bayramı gibi görüyorlar.

Evet, Türkiye inkilâbının şümûlu sade Türkiye'ye ait değildir. Cumhuriyet kanunları sade Türkiye dahilinde tatbik olunuyorsa da, bu kanunların kökünü teşkil eden büyük ümdelerin tesiri Türkiye haricinde ve bilhassa Türkiye tsındaki Türk illerinde vardır. Bu itibarla Türkiye inkilâbı beyelmelil bir şümûla mülkiyettir.

Nakilden müstakil bir akıl, dinden ayrı bir dünya, kaduna hürmet esasına müstenit demokrati bir aile, her türlü imtiyaz ve zümre tahakkümünden âri, hürriyet, müsavet ve içtimai tesanüt esasına dayanan bir cemiyet; bütün milletin okur-yazar olma-

sını güden bir devlet; en kolay bir yazı; halkı düşünün ve ilhamın ondan almak isteyen bir edebiyat; beynelmelil kültür müsabakasında türkliğe kendi ehemmiyetile münenasip şerefli bir yer — işte bu on yıl içinde Türkiye Cumhuriyetinde tatbik olunan islahat programının en mühim noktaları!

Bu öyle bir programdır, ki onun tatbiki sade biz Azerbaycan milliyetçileri için değil, alelümüm bütün Türk illeri milliyetçileri için her zaman mukaddes bir arzu, erişilmesi istenilen büyük bir ideal olmuştur ve bu gün de öyledir.

Türkiye, sade bu ideal programını kanunlar halinde tesbit etmekle kalmamış, Cumhuriyet erleri, bir büyük hakikati dahi unutmamışlardır. Bir millet, ancak organize olmuş ve iktisadi faaliyeti ve rilahi nisbetindedir, ki ideal haklardan istifade edebilir. Filiri, millî ve siyasi istikâllerin kökünü iktisadi istiklâldir. Cumhuriyetin demir yolu siyaseti; bankacılık siyaseti, millî sanayi ve ticaret sahasında tatbik ettiği siyaset, aşarın ilgası, kooperatifçilik ve köy kredisi gibi islahat ile köyliyi düşünmesi Türkiye Cumhuriyetinin bu hususlarda dahi tedbirli ve faal bulduğunu göstermiştir.

Bundan on yıl evvel bilhaka „Natak“un gençliğe hitap eden o heyecanlı hülasesinde tasvir olunan facialı mahrumiyet ve felâketlere bakmayarak, her kesim, battığına hükmettiği bir milleti Almanya gibi, teşkilatı, teslihati ve prestiji korkunç bulunan bir devleti garmlıya çeken gafilere karşı vuruşmağa çekerek, nihayet zafer erdiren büyük adam cumhuriyet ilânını ilzîtam edince, haricte ve dahilde bir çokları bunu şüphe ve endişelerle karşıladılar; kazanılmış Lozan zaferinin tehlikeliye düştüğünü söyleyenler oldu.

Fakat ne görüyoruz: cumhuriyet, Şeyh Said, Menemen isyanları gibi kara irtica hamleleriyle, arh-arası kesilmeyen komünist entrik ve propagandalarından rağmen, muvafakiyetle yaşamış ve kendi yürütüşünde ilerleyerek karşısına çıkan düşmanlarını maddeten ezmış, manen öldürmüştür.

Ve bu gün bu zaferin onuncu yıl dönümünde Türkiye Cumhuriyetinin beynelmelil münasebattaki itibarı emperyalığın son asr esasında görmediği bir değerdir; hele Türk inkilâbının cihan eikarı unumunesside kazandığı prestij, hiç bir zaman saltanat Türkiyesine nasip olamamıştır.

Hilafetin ilgasile Türkiye İslam dünyasının demvini kaybeder, denlimiş — inkilâbı Türkiye'nin müslüman milletlerdeki hürriyetçiler zümresi üzerindeki manevi tesiri bir İstanbul sarayı kat'iyen yapamamıştır.

Türk kültürü için yapılan son meşkur teşebbüsler ise Türk illerinin memnuniyet ve alkışlarla karşılayacakları bir hadisidir, ki eşi ni, türkçülük fikri ve nesriyatını, telefon ve elektrikli işi ile beraber meneden Sultan Hamit idaresinde aramak bir budalalık olurdu.

Biz, Türklüğün ebedi düşmanı çarlık Rusyasının bugünkü şekli bulunan Sovyetlere karşı hürriyet, milliyet ve istiklâl namına vuruşan Türk illeri, her ne kadar Türkiye hükümetinin taktik olarak kullandığı bolshevik Rusya ile midara siyasetinden maddeten zarar edsek de, program olarak tatbik ettiği büyük ümdelerin mânen faydadayız.

Rus komünizminin yıkıcı ve yakıcı taktikati yanında Türk demokratisinin yapıcı ve yaratıcı icraatı vardır. Yükseklik geçeri, yapıcılık kalır.

Gelecek, milletleri süngü gücile yapma rejime boyun erdirmenin değil, millî hakimiyete, hakka ve hürriyete dayanan istiklâlcılığınadır.

Evet, Türkiyeli kardeşlerimizin göğüslerini iftiharla kabartan bu bayram bizim de kalplerimizi ümit ve tesellilerle dolduruyor. Bütün samimiyet ve heyecanımızla bu gün semizimi Türkiye Cumhuriyeti tes'it eden milyonlar gur sesile birleştirirken, istiklâlin yenilmez bir hak ve hakikat olduğuna en bâriz bir misalle bir daha inanıyoruz; bu inmandan aldığımız bir kuvvete biz de bağınıyoruz:

— Yaşasın müstakil Türkiye Cumhuriyeti! . . .
M. E. Resul-zade

Türkiye Cumhuriyetinin on yıllığı

Türk milletinin mevcudiyetini tehlike altında bırakan en vahim bir anda göstermiş olduğu kahramanlık ve yapmış olduğu hamle hatırladık. Bu millet, Gazi Mustafa Kemal Hâzretlerinin rehberliğinde tek mil kuvveti ve inkılabın toplu olarak düşman ordusunu bozmuş ve milli hudutlarını düşmandan temizlemeye muvaffak olmuştu. İşte bu şanlı zaferden sonra Türkiye'nin ilk sırada halledilmesi mesele, kendi hayatı bünyesinde bir takım cezai inkılablar yapmaktı.

Bir devlet için elzem tekmil zahiri evsafı haiz olmaması rağmen, eski Türkiye'ye de keliminin geniş mânâsı bir devlet demekti. Harpten evvel Türkiye'de mevcut devlet idare sistemi temamlı çürümüş ve bozulmuştu. Muhtelif kabile ve unsurları dahil bulunduğu Osmanlı imparatorluğu hükümetinde unumun bir edalet mevcut değildi. Hükümet başında duran şahıslar ekseriyetle Türk halkının millî ruhu ve menafine temamen yabancı adamlardı.

Bu perşan vaziyeti gördükten sonra, yeni Türkiye için yapılmış elzen işlemlerin azemeti hakkında bir fikir edinmek zor olmasa gerek. İşte, bütün bu inkılab ve işlemlerin yapıcısı asrımızın dâhi siyasetçisi denilen Gazi Mustafa Kemal Hâzretleri oldu. O, mes'elenin ruhunu kavramak ve yapılacak işler için geniş şifuklar açmak hususunda büyük bir meharret ve cesareti göstermiştir. Türk milletinin âhşini temin için matlub fevkalâde kuruculuk işini başlamak, hiç şüphesiz, ancak bu evsafla mümkündür.

Yapılacak işlemlere ilk sırada engel olan müesseseler, bir şühâdî toplanan Hilafet ve saltanat idi. Eskimşin birer şekil olup, asıl ehemmiyeti ve mânâsını kaybetmiş Hilafet asrını yaşamış bir takım fikirler yolunda Türk milletinin hakikî menafini fedadan çekimniyen geri bir müesseseden başka bir şey değildi. Gazi Mustafa Kemal Paşa ilk sırada Hilafetle Türkiye arasında bir müvazenet hüsuleti getirmeye denedise de, bilahere bunun imkânız ve tehlikeki olacağına, düşünerek Türk halkının millî menafini namına Hilafeti ilâhaya karar verdi. Bu suretle o, milli bir kullik vücutu getirecek, her şeyi milli kullik tabii kılmağa çalıştı. Dini menafini millî menafiate tâbi kıldı. Dinle devletli ayrılarak hüriyyeti vicdanı verdi ve Türkiye hudutları dahilinde herhangi bir dini tahakkümü kaldırdı. Din serbesttir, lakin devlet Türk milletindir — işte Türkiye'nin Gazi Mustafa Kemal Paşa tarafından ortaya atılan diktatörlük prensibi bundan ibarettir. Bu mühim dini işlemler bütün bir muvaffakiyetle tatbik edilerek milletini memnuniyet hissiyle karışlandı.

Mühim işlemlerden bir de harf işlemleridir. Mustafa Kemal Paşa ve Büyük Millet Meclisi Latin harflerini kabul etmekle, ötedenberi arap harfleri yüzünden yürüdüğü yolda engelleri rastlayan milli Türk kültürünün inkişafına büyük yardımda bulundular. Diğer esaslı bir işlemler olmak üzere, şariat kanunlarının ilâhîsini da zikretmek lazımdır. Şariat kanunları, belki de 1300 yılından evvelki Arabistan şeriatı ve o asr için mükemmel ve güzel bir şeydi, fakat kabul etmeli, ki bu gün için ve asrın serati noktadan ka'fîyen kabili tatbik değildi. İşte bu mülhaza ile, ki bu temamen ilga edilerek yerine en mükemmel, asrı kanunu medeni ve ceza kanunları kabul edildi.

Yapılan işlemler ve inkılablar bu kadar değildi. Türk milletine lâyük yeni bir ordu teşkil edilerek gerek teşkilat ve gerekse talim hususunda eski Türkiye ordusundan daha mükemmel bir hale getirildi. İfz şüphesiz, bugünkü Türk ordusu Türkiye Cumhuriyetinin bir bekişisi ve Yakın Şark'ta da asayiş ve sulh âmilidir.

Kısa bir makede yeni Türkiye Kurucusunun yapmış olduğu işlemler ve inkılabları birer-birer taadât etmek mümkün değildi. Bu kadarını söyleyelim, ki yeni idare ve millî teşkilat, sose ve demir yolları, her şey sanayi, gerekse diğer iktisadi sahalarında yapılan büyük ve verimli işler, bugünkü Türkiye'nin özü eserlerini teşkil ederler.

Tabii, dahilinde yapılan bütün bu işlemler, Türkiye'nin haricetki otorite ve nüfuzu üzerine de müessir olmakta çekimlenmiştir. Son on sene zarfında bu nüfuz gittikçe kuvvet bulmuş ve şahsını genişletmiştir. Türkiye bir çok devletlerle muhtelif misaklar bağlamış, Milletler Cemiyetine girmiş ve bir müddet evvelisi de Yunanistan'la bağladığı misakla Balkanlarda ve Yakın Şark'ta birincisi derecede siyasi bir âmil olmuştur.

Son yüz sene de bir çok devletler, mirasını bekletiler, «Hasta Adam» bugün artık mevcut değildi. Bugün ancak sağlam, kuvvetli bir Türkiye Cumhuriyeti vardır.

Yeni Türkiye Cumhuriyeti şimdi kendi onuncu yıl dönümünü teşit ediyor. Bu gün kendi istiklalleri uğrunda yılmadan çarpışan Kalkasya, Ukrayna, Edil-Ural ve Türkistan halkları kardeş ve komşu Türk halkının bu bayramını candan tebrik eder ve ona yürüdüğü yolda muvaffakiyet diler.

Rus-bölşevik istilasından kurtulmağa çahşan bu milletler, pek âlâ biliyorlar, ki sağlam ve kuvvetli Türkiye'nin mevcudiyeti, azımsanmış can atan rus emperyalizminin heri hareketini durdurmak için büyük bir âmilidir. Sana da kuvvetle kâandirler, ki bir çok itirafkar görmüş ve istiklâl namına sayısız kurbanlar vermiş olan yeni Türkiye, kendi hüriyyet ve istiklâl idealı uğrunda çarpışan halkların tabii arz ve haklarını her kesten daha iyi takdir edecekler. Zira, bu milletlerin uğrunda can verdikleri idealın tahakkuku Türkiye'nin kendi hayatı menfaatine daha uygundur. Dr. Mir Yakup

Solfoki'den — İstanbul'a

(Solfoki'den kaçan O. K. Beyin anlatıkları)

Solfoki'de Müsavatçılar. — Azeri milletseverleri nasıl çarpışıyor, nasıl ölüyor? — Müsavatçılardan bázıları. — Volgoda. — Ukrayna'dan geçerken. — Kırım'da açlık ve terror. — Şimalî Kafkasya'da. — Azerbaycan'da. — Ermenistan'dan geçerken.

İstanbul muhabirimiz, bu günlerde Solfoki'den firar ederek İstanbul'a gelmeğe muvaffak olmuş mahkûm Türk ilerlerinden birine mensup O. K. Beyle görüştür.

Bâzi sebeplere göre, şimdiki ismini ve memleketini yazmayı münasip görmediğimiz bu mrdâsımız 1932-nci yılın 20 İlk Kânununda Solfoki'den Volgoda'ya sürülmüş ve Volgoda'dan Ukrayna, Kırım ve Kafkasya tarikle kaçmağa muvaffak olmuştur.

O. K. Bey Azeri milletseverlerini yakından tanımaktadır. Onun anlatığına göre Müsavatçılar ilk defa Solfoki'ye sürüldükleri zaman 140 kişi idiler. Bunların hepsi münevver gençlik olup doktor, mühendis, muallim, muharrir, şair, darülmün talebesi gibi şahıslar idi. Bunları hep ağır işlere gönderdiler. Buna Müsavatçılar: «Biz siyasi mahbusuz, bizimle siyasi mahbuslarla olan muamele yapılımalıdır» diye açlık grevi ilan ettiler. 20 gün devam eden bu açlık grevi esnasında ağızlarına sıcak sudan başka hiçbir şey almadılar. 20 günden sonra taleplerinin kabul edilceği kendilerine bildirildi. Fakat bir hafta sonra aldatılmış olduklarını anlayınca yeniden greve başladılar. Bu açlık grevi de 25 gün sürdü. 25 gün sonra istediklerine nail oldularsada 10 Müsavatçı şehit oldular.

Müsavatçıların bu metanet ve istikametleri bütün Solfoki'yi sarmış ve hayrete salmıştı.

Çekistler «cenup çocuklarından» böyle azim ve metanet beklemiyorlardı. Bu açlık neticesinde Azerbaycan'ın genç âlimlerinden Mehmet Hasan Baharlı'nın gözleri görmeyecek hale gelmiş, bu yüzden bir yıl hastahane de arkası üstünde yatmıştır. Baharlı'nın gözleri şimdi açılmışsa da iki kolluk değeneğe yürümeye mecburdur.

Müsavatçılardan Dr. Cevat Bey işlenik mahkûmiyetini bitirdikten sonra Solfoki'den Kem'e gönderildi. Fakat bir müddet sonra iki yıllık bir zaman için gene Solfoki'ye hapsedildi. Solfoki'de Cevat Bey 1932-nci yılda hastalamp vefat etti.

1929-da Solfoki'ye gönderilen 500'e kadar Müsavatçı getirildi. Yer olmadığında onları ahurlarda yerleştirilmişlerdir. O zaman orada tifos hastalığı şiddetlenmiş ve 25.000 mahkûmdan 6.000 ölmüştü. Olanların içinde Müsavatçılar da vardı.

O. K. Bey Müsavatçılardan bázılarına isimlerini de hatırlamaktadır. Mehmet Hasan Baharlı'dan başka Dr. Süleyman İsraili-zade, Dr. Ağa Oğlu, şair ve şarıs siyans politik mezuunu Ali Yusuı, Haşim Fevzullah-zade de vardır.

Müsavatçılar Gosprom işlerinde, hastahanelerde ve mekteplerde çalışıyorlar.

O. K. Bey Volgoda'ya geldikten sonra on günde 200 gram siyah ekmeç veriliyormuş, ki onu da almak için saatlarla sıra beklemek lâzım geliyormuş. Bacaklarını ikisi de şişmiş olduğundan, bir elinde değenek, ötekinde baston olduğu halde sıra beklerken çektiği azabı anlatı bitiremiyor. Volgoda rusları gelen mahkûmlara çok vahşesine muamele ederek onlara hiç bir şey vermiyorlar.

Geceleri yer altında kazılmış ve üstü tahta ile örtülmüş barakalarda yatıyorlmuş. Barakanın dibine tahta almıştır. Tahtaya basıldığında zaman su çöküyorlmuş.

O. K. Bey Volgoda'da İken 3—4 adamın karlar arasında bir şeyler yapıyorlmuş. Bakmış, ki karın altında çoktan ölmüş bir adamın cesedi çıkmışlarmış. Atı bıçakla keserek etini çiy-yi yapıyorlar.

Bir az ötede acından ölmüş bir adam cesedi görmüş. Volgoda'da 300 gram siyah ekmeç 15 rubleye satılıyor.

O. K. Bey Volgoda'dan firar ederek Kırım'a gelmiştir. Yolda, Moskva'dan Ukrayna ve Kırım'da satmak için un, pirinç, patates götürüldüğünü görmüş. Ukrayna'dan geçerken bir çay bardağı princiç üç rubleye 2 rub siyah ekmeğin 15 rubleye satıldığını görmüştür.

Ukrayna'da insanlar insanlıktan çıkmış, irade ve şurlarını kaybetmişlerdir. Hepsiz zayıf, hasta, cansız bir ceset gibidirler. Canlı olduklarını yalnız gözlemlerden anlamak olur. Adamlar şişerek mahvoluyorlar.

Kırım'da kolhozla girmiyen köylüler ağır vergiler tahmil edilmıştır. Mesela, yüz put buğdayı olandan 125 put buğday istiyorlar. Verenlere ilâveten 50 put ta yeniden vergi geliyor. Veremiyenleri geceleyn topiyarak şehirlere götürüyor ve mahbeslerde yer olmadığında barakalara dolduruyorlar. Kadınlar, kızlara ve çocuklara da rahmedimiyorlar. Erkekler Solfoki'ye, kadınlar ve çocuklar Ural'a sürülen aşılar trenleri karlar içinde atmış, telef olmuşlardır.

Kırım'da kolhozda çalışan köylüler dört aydır, ki ekmeç yazdı görmemişlerdir. Kırım ahali sahrada topladığı yabak otları kaynayıp yiyor. Bu yüzden bir çok zehirlemeden baş vermektedir.

O. K. Bey Kırım'dan Kafkasya'ya geçmiş, Şimalî Kafkasya'nın Çeçenistan kısmına gelmiştir. Burada da açlık bütün şiddete devam ediyor. (Arkası 4-nci sahife)

Türkiye Cumhuriyeti 10-ncu yıl dönümü münasebetile

29 Birinci Teşrinde Türkiye Türklere Cumhuriyet rejiminin 10-nci yıl dönümünü teşit ediyorlar. Büyük siyasi, iktisadi, içtimai ve medeni inkılabların yıl dönümü demek olan bu me'âlî hadise, yalnız Anadolu Türkləri için değil, hüriyyet ve istiklalleri için can veren bütün eser ve mahkûm Türklere için, bütün şark için sevniçli bir hadisedir, bir bayramdır.

Malum olduğu üzere, Türkiye'yi haritadan silen Sevr muahedesine bir aksülamel olarak başlayan Anadolu millî savışının, aşkeri ve siyasi olmak üzere, iki cephesi vardır.

30 Ağustos zaferi ve 1923-te bağlanan Lozan muahedesi Türkiye'nin tam istiklâlini temin eden askeri cephedeki muvaffakiyetin bir neticesi olduğu gibi, 29 Birinci Teşrin de siyasi cephenin zaferi demektir.

Bu tarihten itibaren, Türkiye yalnız cenebi boyunduruğundan kurtarmış müstakil bir devlet değil, o aynı zamanda saltanat ve Hilafete evveda diğer, hakimiyeti milliyeye dayanan demokratik bir cumhuriyete oluyordu.

Türkiye'nin büyük kurtuluşu ve Türkiye Cumhuriyetinin büyük kurucusu Gazi Hâzretleri daha istiklâl savaşına başlamak üzere, 1919-nci yılın Mayısında Anadolu'ya ayak basar basmaz:

«Hakimiyeti milliyeye müstenbi bila kaydî şart müstakil yeni bir Türk devleti tesis etmek!» demekle siyasi cephenin hedeflerini tayin etmişlerdi. 1919-nci yılın Temmuz ayında Şarkî Anadolu vilayetleri müessesileri Erzurum kongresine toplanarak Türkiye Cumhuriyetinin ilk temel taşını koymuşlardı. Büyük Gazi 10 Temmuz 1919-da millete ve cihane gayesinin: İradeyi milliyeyi hâkim kılmak» olduğunu ilan etmişti. Bu ise, Türkiye'de Milli bir halk Cumhuriyeti kurmak demektir. Erzurum kongresini bir buçuk ay kadar sonra Sivas kongresi takip etmişti. Gazi

Mustafa Kemal Paşa Hâzretlerinin riyaset ve idare ettiği bu kongre yalnız bâzı vilayetlerin değil, bütün Türkiye'nin temsil olduğuna bir kongre idi. Burada «Anadolu ve Kumeli mudataa hukuk cemiyeti» kuruldu ve Türkiye'nin bütünlüğü ile bu bütün ve müstakil vatan üzerinde yalnız Türk milletinin hakim olacağı ilân edildi.

19 İkinci Kânun 1920-de işgal altında bulunan İstanbul'da Osmanlı devletinin son parlamentosu toplanıyordu. Bu parlamentonun o vaziyet ve şerati iperisinde müsbet bir iş göremeyeceği aşikâr idi. Yalnız müsbet bir iş olarak «Misakı Milli Beyanname» kabulü ile iktifa eden bu parlamento işgal kuvvetleri tarafından tekoğuldu ve me'uslardan bázıları da kevilf olunarak Malta'ya sürüldü.

Bunun üzerine Gazi Mustafa Kemal Paşa'nın davetile son Osmanlı parlamentosunun selâm kalan me'usları ile yeni millet me'mussileri Ankara'da toplanarak 23 Nisan 1920-de, «Türkiye Büyük Millet Meclisi» ni açmışlardır.

Bu tarih, yeni Türk devletinin filen kurulduğu tarihtir. Gazi Hâzretleri bu devri izah eden büyük «Nutkunda» diyorler ki:

«Fendiler, Meclis'e teklif ettiğimiz büyük bir husus ta hükümet teşkilî meselesiydi; bu me'usenin ve buna dair teklife bulunmanın o devir için ne kadar nazık olduğuna takdir buyurursunuz. Hakikat, Osmanlı saltanatının ve Hilafetin münkarız ve mülğâ olduğunu düşünerek, yeni esaslara müstenbi, yeni bir devlet kurmakta ibaret idi...»

...Arzetmek istiyorum, ki hükümet teşkilî hakkında teklif dermeyen emekten evvel hissiyat ve teklekiyatı derşip etmek zarureti vardı. Bu zarurete tâbi olmakla beraber maksadı mahfuz bulunduran teklifimizi bir takdir halinde takdim ettim. Kısası bir münakaşa ve itirazlara rağmen kabul

oldu. Bu takdiri bu gün gözden geçirecek olursak, orada esas umdelerin tesbit ve ifade edilmiş olduğuna görürüz.

- Sayacağım:
- 1—Hükümet teşkilî zaruridir.
 - 2—Muvakkat kaydiyle bir hükümet reisi tanınmak ve Padişah kaymakamlığı ihdas etmek kabili tevciç değildir.
 - 3—Mecliste mütekâsifi iradei milliyeyi, bilhili mukadderatı vatan vaziyületü tanımak ümedt esasıdır. Türkiye'de Büyük Millet Meclisi'nin fevkinde bir kuvvet mevcut değildir.
 - 4—Türkiye Büyük Millet Meclisi teşrii ve icrai salihiyetleri camidir; Meclisten tafrik ve tevkil edilecek bir heyet umuru hükümeti rüyed eder. Meclis'nin reisi bu heyetin de reisi'dir. ...»

Büyük Millet Meclisi 2 Mayıs 1920 tarihli bir kanunla, erkânî harbiye işleri de dahil olmak üzere, on bir vekilden mürrekkep bir «icra vekilleri heyeti» vücutu getirdi.

Büyük Millet Meclisi Mustafa Kemal Paşa Hâzretlerinin Meclis reisi ve baş kumandanı intihap ederek, 20 İkinci Kânun 1921-de Türkiye Cumhuriyetinin ilk teşkilât esası kanununu yaz etti. Ve bu suretle yeni, Türk devletinin hukukî varlığı ilân edilmiş oldu.

- Büyük Millet Meclisi bunlarla:
- 1—Demokratik prensipini sarahaten derçetmiştir.
 - 2—Tevhidi kuva sistemine dayanır. Yani İsviçre üsulu bir Meclis hükümetine sahip konvansiyonel bir cumhuriyet temeli kurmuştur.
 - 3—İki meclis sistemi cumhuriyetlere mukabil tek meclis üsulunu kabul etmiştir.

Birinci Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin kurduğu devlet adı, Türkiye Büyük Millet Meclisi hükümeti oldu.

Bu hükümet, malum olduğu üzere, istiklâl harbini kazandı, Anadolu'dan, Rumeli'den düşmanları çıkardı ve Lozan konferansında

zafarını bütün dünyaya kabul ettirdi. Lozan'da devletlerce tanınan yeni Türkiye devleti, dahilî tekâmülünde bir çok yeni kanunlar vaz'ederek bugünkü şekline almıştır. 1923-nci yılın 13 Birinci Teşrinde Ankara şehri merkez ithaz edilerek, aynı yıl 29 Birinci Teşrinde Türkiye devletinin idare şeklini bir Cumhuriyete olduğu ilân oldu ve Cumhuriyetine Gazi Mustafa Kemal Paşa Hâzretleri seçildiler.

Bir Kânunü Sâni 1922 tarihli kanun saltanatı şahsiyeyi ilga ederek Hilafeti Osman Oğullarına bırakıyordu. Cumhuriyet rejiminde bunun kabili telif olmadı ve sarayın bir intrika yuvası olacağına sezen Büyük Millet Meclisi, 3 Mart 1924 tarihli bir kanunla Hilafeti ilga ile Osman Oğullarını Türkiye hudutları haricine çıkarmağa karar verdi. Aynı tarihte Şariye ve Evkaf vekallerinin ilğası ve tedrisatın birleştirilmesi mülhazası medrese ve evkaf mekteplerini kapatıp bir kanun kabul edilmiştir. Bu kanun, Türkiye Cumhuriyetinde dini devletten ayrılmaya doğru bir adımdı. Bir adımı, diyoruz, çünkü gerek 29. 10. 1923 cumhuriyet kanununda, gerekse 20. 4. 1924 kanununda İslamiyet resmi bir din olduğu görülmektedir. Bu cihet yalnız 1928-de tashih edile bilmiştir.

Türkiye Cumhuriyetinin bu güne kadar devam eden «Teşkilât esası kanunu» (kanunu esasısı) 20 Nisan 1924-de kabul edilmiştir. Bu teşkilât esasıyeye göre, Türkiye kısmen parlamenter, kısmen konvansiyonel bir cumhuriyettir.

«Hakimiyet, bila kaydı şark milletindir (Madde 3). Türkiye Büyük Millet Meclisi, milletin yeğâne ve hakikî müessesili olup, millet namına hakki hakimiyet üstüdür (Madde 4). Teşrii salihiyeti ve icra kudreti Büyük Millet Meclisi'nde tecellî ve temerküz eder (Madde 5). Meclis teşrii salihiyetini bizzat istimal eder (Madde 6). Meclis icra salihiyetini kendi tarafından müntehap Reisicumhur ve onun tayin edeceği bir icra vekilleri heyeti marifetle istimal eder. Meclis, hükümeti her vakit murakaba ve iskat ede bilir (Madde 7).»

Bu suretle Büyük Millet Meclisi hükümeti

Hep o rusluk

Rusun komünisti de rustur, sosyalisti de, demokrati da...
Bu ruhinin ve siyasi mezhepler Rusya'da da bu ruhinin bir ifadesi haline gelecek, her bir medeni ve beşeri renkten ve mahiyetten mahrum olurlar: O, yalnız rus için yapılır, rusun emperyalist ve müstemlike siyasetinin bir vasıtası olur, rusun başka milletleri imha silahı haline gelir, rus yapar...

Bölshevikler enternasyonal ve beşeri bir mezhep diye kabul eden rus olmanın komünistler bile vakitile rus liberalizminin "bizim ve sizin hüriyetimiz için" şırına kapılanlar gibi sukutu hayale uğradılar. Ukrayna, Kafkasya ve Türkistan komünistleri bile bölshevik, esir ve mahkûm milletleri, esir ve köle snıfları kuruturic bir güç olmayıp, Romanof gibi, Stalpinler gibi, Milyük, Kerenski ve Denikinler gibi, emperyalist ve müstemlike olduğu, çihan inkılabı bayağı altında bütün dünyayı rus bayağı altına almak istediklerini inanmışlardır...

Evvel, buna herkes inanmıştır. Buna, intihardan zehirlenen, idam edilen ve sürülen komünistler, Şimali Kafkasya komünistleri, Kırım ve Kazan komünistleri, Azerbaycan ve Türkistan komünistleri de inanmışlardır. İnansmışlar, ki rusların maksadı rus olmanın emmekletleri muhaciret tariklele rastlaştırmak, asimile etmek, bu emmekletleri asi Rusya için istismar etmeyeleken ibaretir. Buna Azerbaycan komünistlerinin idari Neriman Nerimanof az zaman içinde inandığı için "öldü". Onu söven milliyeti diye itham eden Ruhullah az zaman sonra Linnazinde ile beraber Moskva'ya karşı dönmeye mecbur kaldı.

Ruhullah'ın yarı-yoldaşlarından "Komünist" gazetesinin mes'ul müdürü Habip Ce-biyef rusca "Bakinski Raboçi" gazetesini müdürü Maltuso'fa "müstemlikeci diye hakır-dığı ve bir tokatla da bu duygusunu anlat-tığı için mekmetekten sürüldü.

Bölsheviklerin rustan başka bir şey olmadığını ilk günden itibaren takdir eden 1903 senesi bolşeviki Abdul Bağı onun için So-lokiki de olurmuaktadı.

Azerbaycan komünist fırkası merkez ko-mitesi azasından Ahmet Ahmedof ta böls-veviklerin emperyalistliğine karşı çıktığı için kursuna dizildiği.

Üç yıl bundan evvel Azerbaycan Sovyet hükümetinin medeni ve harşi işlerine, "el-berlik" eden rus profesörlerinden Yeh-poyevski ile Yevlahof "Türkler alçak ırka mensuplar; onları marifet ve medeniyet işlerine birkadme olmasın" dedikleri zaman, Dadaş Bünyat-zade dahi anladık, ki bol-şevikler hakikaten çar Nikola'nın hakiki vârisleridir.

Fakat bütün bu "anlaşıls" ve "inansılars" tek-tek adamlara mahsus olup madut bir sahadan kenare çıkmamış, bâzen çıkmak

istidatında mukabil, bir devlet resmî intihap etmiş ve ıcrâ makâmının salâhiyetleri, parlamentarizme müteveccih bir şekilde genişletirilecek, bu makâm, "iki vekilleri heyeti" hükümet ve kabine şekline sokulmuştur.

Tecrübe göstermiştir, ki ıcrâ vekillerinin doğrudan doğruya intihabı makul bir üsul değildir. Yeni teşkilât esasıye kanunu ıcrâ işlerini devlet resmine bırakıyor ve devlet resmî olan Reichsruhur da vekillerin intihabını parlamento an'ası mucübince ka-bine resmine vermektedir. Hükümet salâhi-yetlerinin bu suretle genişletilmesine mu-kabil, kabine intihabını kabul ile, müsterek siyasi mes'uliyet kaidesi ihdas edilmiştir.

İşte Türkiye'deki konvansiyonel cumhuriyet rejimini, parlamenter cumhuriyete yaklaştıran da bu tadillattır.

Sovyet hukukcularından V.N. Dardenefski ve E.F. Lutsvyev Türkiye teşkilâtı esasıyesini Sovyet kanunu esasıyesinden mülhem olduğunu ileri sürüyorlar. Türkiye hukuku esasıyelerinden birinin Türkiye ile beraber Sovyet cumhuriyetinde de konvansiyonel cumhuriyetler sırasına ithal etmesinden doğan bu iddia kökünden yanlışır. 23 Nisan 1920'de açılan birinci Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin 20. 1. 1921'de kabul ettiği teşkilâtı esasıyeden bahseden Akçora Oğlu Yusuf Bey diyor, ki:

"Reis Mustafa Kemal Hazretlerinin dediği gibi, bu teşkilât diğer emmekletlerin teşkilâtlarından mezuh değildir ve hiç birisine benzemez; hele Amerika'nın prezidansiyel cumhuriyetine, (tefriki kuvva sistemine) veya Fransa'nın bugünkü parlamenter cumhuriyetine (tevizni kuvva), vevahut Rusya'nın bugünkü Sovyetler cumhuriyetine hiç benzemez. Olsa-olsa, fransız intihallından konvansiyon (tevhidi kuvva) idaresine bazzi müşâ-behet noktaları buluna bilir..."

istemişe de Moskva tarafından amansızca tenkil edilmiştir.

Bağroflar, Efendiyevler, Musabekoklar, Civarimkiler ise bu hakikati daha itiraf edememişlerdir. Onlar, mevkilerini elden vermemek için, bölsheviklerin Azerbaycan Türklerine tabiiyetlik emha operasyonlarına, ruslaştırma ve parçalamaya siyasetlerine tam bir sükûnetle seyriç kalmakta devam ediyorlar.

Operasyon ise devam ediyor. Ruslaştırma bütün siddetle tabiiyet edil-mektedir. Milli benliğimizi tahkir ve iztihiza ise tam manasile resmî bir şekil almıştır.

Azerbaycan komünistlerinden başta du-ranlar o kadar âciz, o kadar korkaktırlar, ki kendilerine Türk komünistleri tarafından yapılan şikâyetleri bile dinlemiyor, değil, ki dinlemiyor, hatta rusların tarafını ilizlam ediyorlar.

Kuslar tarafından haksızlığa ve tahkire düşürülen olan Azeriler, kendilerine bir kaç ermeni dahi katarak doğrudan doğruya Moskva'ya müracaat ediyorlar.

Rusya'da intişar eden "Gudok" gazetesinin 27 ve 28 Şubat nüshalarından çıkan bu şikâyetler demiyorlar, ki:

Azerbaycan neft komitesi imalat-hanelerinde yerli milletlerden olma mühendis ve mütehassıslar için gayri müsait bir hava emmektedir. O cümleden olarak, otomobil imalathanesi müdürü Kropinof (rus) ve baş mühendis Kornel (rus) yerli millet-lerden olma mütehassıslara karşı bir sefer açmıştır. Kropinof ile Kornel'in rus sövme-zimle hasta oldukları ileri sürülmüştür.

Azerbaycan komünist fırkasının kontrol komisyonu ile amele-köylü müfettişliği Kropinof'la Kornel'e karşı olan bu itham-ların doğru olmadığını ilân etmiş, bunlar dahi bu karardan istifade ederek "şikâ-yetçilere" karşı intikam seferine çıkmış-lardır. İlk gazete biçim olan mühendis Kafar Oğludur. Bu adan imalathanede müdür muavini imiş.

Şikâyetten daha evvel işe işleri idare-sine sevkolunan Kafar Oğlu şikâyetten sonra temame işten köğulmuştür. Komünist fırkası azası ve Amerika'da 12 yıl şaj görmüş mühendis Nerimanbeyli işten çıkarılmıştır.

Mütehassıs Safarof traktor kısmı müdürü olduğu halde ve bu işe de derin ihtiyaç varken işten alınmıştır.

İmalathanenin senelerdenberi mütehassıs bir ameleli olan Hamza-Ali ve Allahverdi aşığı derceci işlere sevkolunarak yerlerine yeni gelen ruslar koymulmuştür. Bu ruslar hatta daha yüksek mevkilere çıkarılmıştır. Sebepsiz olarak Sardar ve Kulu Oğlu nam iki Türk işleri atılmışlardır.

İmalathaneden on seneden beri amele olan Türkler ve ermeniler mes'ul mevkilere çekilmedikleri halde yeni dahil olan bir çok ruslar usula başlık gibi yukarı mensep-(Arkası 4-nci sahifede) M. B. Mehmet-zade

Fransa inkılabının Hukuku Beşer Beynâna-mesinden mülhem olup fertçi nazariyinin ilmi nutuzatında ise de, "hukuku tabiiyeden olan hüriyietin herkes için hududu başkalarının hüriyietidir, bu hudut ancak kanun marifetle tesbit ve tayin edilir" de-mekle tesanüftü bir esas vaz'etmiştir.

Sahsın bütün hüriyietlerini ihtiva eden ve Türk beşeri hukuk temin eden bu faslı yeni devletim mal rejimini dahi demokrasi idare-sinin icap ettirdiği bir şekilde itimam ve ikmal etmiştir.

Fransa hukuku idaresinden mülhem olan Türkiye'deki idari rejimin merkez devairi: Dahiliye, Hariciye, Adliye, Maarif, Maliye, Milli Müdafaa, Nafia, Sihat ve İctimai muavenet ve İktisat olmak üzere, dokuz vekaletle ayrılmıştır. Bunların arasında Dihiyet, Maarif ve Adliye vekaletlerinin heyeti mecmuası demek olan Şeyhulislamlik makamile kismen İctimai muavenet ve Nafia vekaletleri işleri gören Efkâl nezareti mevcut değildir. Bu müesseselerin devamı mantiki de olamazdı. Çünkü demokrasi prensipi ile teokrasi prensipi kabilî telif değildir. Millet adından bina kaydı şart kanunvaz etmiş bir müesseseye mevcut iken devlet teşkilâtında din ünleaması yer verilemezdi. Keza dini mes'elelerin tedris ve tebliğü ile meşgul ilmi müesseselerin yani medrese ve ilk mekteplerinin ve ilahî kanunlara göre, tesis olunan dinî ve hayri teşkilâtlara göre, yani Efkâl devlet müesseseleri arasında idamesi mümkün olamazdı. İşte bu esasa göredir, ki Meşihatı İslamiye, Müftülükler, Ruhanihikem, meratibi ilmiye, din medreseleri, Efkâl v. s. müessesesi ve zümreler yeni devlet teşkilâtı haricinde bırakılmıştır.

Buna mukabil kadınların ertülülüğü, çok karılılık, teykeçilik v. s. gibi bugünkü ihtiyaç ve menaafetler uyğun olmayan bazı kanun ve adetler kanunlarla fesh ve ilga edilmiştir. Bu sahada yapılan içtimai inkılabların en büyüğü İsviçre kanunu medenisinin kabuludur. Bu kanun cemiyet içinden bir cemiyet tabiiyetine değışerek modern bir cemiyet yaratmış ve aile teşkilâtını asri ve demokratik bir esas üzere kur-

Yeni Türkiye (1923 - 1933)

Buğün memleketin her köşesinde heyecan ve sevinçle karşı olunan Cumhuriyet idaresinin 10 senelik yıl dönümü, yeni Türkiye'nin milli ve siyasi hayatında hakikaten büyük bir bayramdır.

Bu son yarım asırda yakın bir devirde yeni hayata atılmak isteyen Türkiye'ye dışmanlar bir türlü göz açtırmadılar; canlanmak ve asırlaşmaya doğru yürüyen bu millet boğmağa uğraşmalar, birbirinin arkasınca kaç harba sürükletiler. Nihayet büyük harp esnasında ve onu müteakip, mes'ele aşikâr oldu. Türk milleti onun milli mevcudiyet ve istiklalına kastolunduğu anlamı...

Türk istiklalı cıdaldın en kızgın zamanında Anadolu'da idim. Azerbaycan yeni istilâ olunmuştu. İzmir'deki facialar Bakü'da, Gence'de başlamıştı. Ruslar orasını kılcaktan geçiriyorlardı...

İşin o sıralarda imdat, imdat! feryadile bu kardeş ölkeye - Anadolu'ya geçtim. Yurdumdan bu büyük felâket ve müsibetini anlatmak için o zaman Anadolu'nun bir çok merkezlerini dolaşım. Bunları da ates ve ızdıraplar içinde buldum. Karştan Amasya'ya kadar Anadolu'nun iştile 29 gün yol geldim. Bütün Anadolu'yu iştilâ etmiş olan o büyük hareketle neden "milli mücadele" namı verildiğini o zaman anlamım, gördüm.

Yolları dâime taşıyan uzun gün karvânları. Arabaları sürenlerin hepsi kadın, aralarında bir-iki erkek, o da ihtiyar, çocuk... Kemal Paşa adı gelince, ihtiyarın, gencin, kadının, çocuğun yüzü sevinçle güliyor, ümitle canlanıyor. Köylerde asıkıldan "Uçar bir at üzerinde harpen harpa koşan Kemal Paşa" destanlarını dinledim.

Mücadele cephesini İzmir ve Akdeniz civarında zanneden ben, bütün Anadolu'yu bir cephe halinde buldum.

Suşehri ve Sivas'a doğru at sürdürdüm yolları ruhunun ızdırapları, fikir ve düşüncelelerinin sıkıntılı dalğınlıkları beni bâzen hülyalara daldırıyor, aşığıım Dersim dalğalarınardın uzaklaştırıyorlar. İçinden geçtiğim bu cidal sahası hayâlimde Kalkas dağları ve Türkistan çölleri kadar uzanan büyük ve yüksek tepeleri alıyordum. Ben ve "yanımdaki atlar" ... omuzumuzda tifenek, bozimize fişekliler, ... biz de bu uzun ve büyük milli mücadele cephesinin atesler içinde yanan o sentinden bu tarafa imdat istemeğe gelen atlılarız. Ve o sanıyelerde tatlı hülyalar beni kanatları üstüne alarak yükseklerde dolaştırıyor ve güzel-güzel rüyalar gösteriyorlardı... Akdeniz kıyılarındaki zafer bayrağı dalğalanıyor, Sonra akın, geriye, şarka doğru başlıyor. Cephe-nin kanları içinde boğulan o tarafına ellerde bayraklar, atlar, piyadeler imdadke koşu-muştur. Kadın ailenin ve cemiyetin müsavi namka malik bir uzvu olmuştur.

1924 ve 1926'da Adli teşkilâtta islahat yapılarak şariat mahkemeleri ilga edilmiştir.

1924-nci yılda karış Türkiye'de bir asri, öbri dini olmak üzere, iki terbiye sistemi vardı. Mart 1924'de neşredilen "Tevhidi terdisat" kanunu, birbirine temamele zıt olan bu iki sistemden dini olanı kaldırır ve maarite umumî, milli ve dünyevi bir vahdet verdi. Türkiye'deki bugünkü maarif teşkilâtına son şekli veren, 1926'de kabul edilen "Maarif teşkilâtına dair kanun"dur. Tahsil temamele milli ve demokratiktir. Kız ve erkek, zengin ve fakir, bütün millet çocukları müsavi derecede ve aynı tarzda terbiye görecektir. İlk terdis umumî ve ücret-sizdir. Meslekî temayüllerden ve dini tesir-lerden uzak olduğu gibi, bu maksatla ilk mekteplerin terdisat programına cenebi dilleri de salınmıştır.

Cumhuriyet hükümetinin büyük muvafakiyetlerinden biri de inşaat faaliyetleridir. Ankara'dan Kayseri'ye, oradan Sivas'a demir yolu hatları inşa edilmiştir. Samsun'dan Sivas'a, oradan Kayseri ve Ulu Kışya'ya çekilen demir yolu Karadeniz'e Akdeniz'i birbirine bağlamıştır. Kutâhiye-Balkesiz hattı hitam bulmuştur. Ankara'dan Karadeniz'e, Sivas'tan Erzurum'a, Fevzi Paşa'dan Diyarbekir'e dahi yeni demir yolu hatları çekilmektedir.

Türkiye'nin iktisadi hayatını yükseltecek olan bu demir yolları, bilhassa Irak, İran ve Kafkasya hudutlarına dayandıktan sonra Türkiye'nin mühim bir transit ehemmiyeti kespedeceğine şahid ola bileceğiz.

1928-in sonunda kabul edilen Latın alfabeti Türkiye'nin çehresini temamele değışirmiştir, onu Avrupa milletleri ailesine ithal etmiştir.

Bu dahilide içtimai ve siyasi inkılablarla beraber Türkiye harici siyasetde dahi mühim muvafakiyetler elde etmiştir. Son senelere kadar Türkiye'nin yegâne dostu Moskva olarak kalyordu. Şimdi ise Türkiye yakın komşusu yani İran Şahlığı ile aralarında bütün pürüzü mes'eleleri hallile iyi bir dost-luk tesis ettiği gibi, İtalya ve Yunanistan'la

şuyorlar... Biz de onlara karışmışız...

Altımdaki atın birden ayagının altından kopan taş beni bu tatlı rüyalarımın a-yırıldı, taşlı, kayalı hakikatlarla karşı-laştırdı...

İşte Anadolu milli hareket ve inkılabının ruhunu o sıralarda gördüm ve anladım.

Bu on seneye içinde Türkiye hakikaten de dev admlarile ilerledi. Yapılan inkılablar bütün dünyayı hayretlere ileri braktı. Cumhuriyet idaresi bu memleketi dahilen ve haricen yükseltti, kuvvetlendirdi.

Türk inkılabı milliyetçilik, halkçılık ve lâ-yuklık prensiplerini ileri attı ve devlet idaresi bu esaslar üzerine kuruldu. Bütün teebbüs ve hareketler şurlu ve disiplinli bir milliyetçilik bayrağı altına toplandı.

Dahilen kendisini tam toplamsı ve kuvvetli ordu ile asri devlet teşkilâtına istinat eden Türkiye Cumhuriyeti'nin harici siyaseti de her gün daha bir adım ileri atarak, muvafakiyetle inkişaf etmektedir.

Cumhuriyet hükümetinin dürüst ve sulh-perverane siyaseti Türkiye'ye bu gün beynemillemî sahada kıymetli bir mevki kazandırmış.

Türkiye'nin Yakın Şark'ta ve bilhassa Balkanlarda son zaman oynamakta olduğu rol ve takip ettiği anlaşma ve uzlaşma politikası ve onun neticeleri göz önündedir.

Yeni Türkiye'nin beynemillemî siyaseti müsavi pensiyeye dayanır. Aşağı millet muamelesine kat'iyen tahammül ediyor. Beynemillemî münasebetlerde uyutucu sözlerle öldürücü hareketlerin arasındaki farklar, çöten anlaşılması...

Türkiye inkılabının büyük tarihi ehemmiyetinin biri de Şark'taki yeni uyansı hareketlerin örneğ olmasidir. Bilhassa Türk ilerindeki istiklal savaşının yollarını Ankara ışıkları aydınlatmaktadır. "Şark eden güdior" telâsi emperyalistleri çoktan al-mıştır.

Fakat onların ne tedhilleri, ne de siyaset alemindeki hükûmabazlıklar artık para et-miyor. Mahkûm milletler istiklallarına do-ğru kat'iyetle ilerliyorlar.

Türkiye inkılabı Türk ilerinin şimdiki istihâsı cıdaldın şerhî alemlerdir.

Devrimiz kuvvetli şahsiyetler idaresi de-vidir. Ve bu hususta Türkiye milli hare-keti tarihini özünde güdiyor. Çünkü o, bü-yük Gazi yi yarattı. Gazi'nin keskin ve ihaleti görüşü ve gelik iradesi bütün mâni ve humucuları kırdı ve kırmatkardı.

Bu Büyük Dahinin yarattığı büyük eser dünyâ tarihine hakikaten güzel ve şerhî sahueller yazdıracaktır.

M. Vekilli

da yaklaşıtı. Bu sonuncu ile daha samimi bir ititak haline gelecek Balkanlarda aktif bir rol oynamaya başladı.

Diğer taraftan Türkiye Cumhuriyeti Milletler Meclisi azalığına girdi. Son zaman-larda Türkiye Bulgaristan'la da Türkiye-Yunan ittifakına çekilmek istedi. Bu maksatla İsmet Paşa ile Levkif Rüşti Bey Sotya'ya ziyaret ettiler. Fakat Bulgaristan'ın Yunanistan'la olan ihtilâli bu fikirin tahakkukuna mâni oldu. Buna mukabil Çekoslovakya, Komanya ve Yugoslavya'dan ibaret küçük Antanta Türkiye-Yunan ittifakile anlaşmak temayülü gösterdiler.

Bulgaristan'ın Türkiye-Yunan ittifakına girmemesi Türkiye ile olan dostluğuna boz-muyacaktır. Türkiye hal hazırda bütün komşularile samimi bir münasebat tesis et-miş bulunuyor.

On birinci yılına giren genç Türkiye Cumhuriyeti'nin bu on yıl içerisinde elde ettiği dahil ve harici muvafakiyetleri çok çetin bir serâit içinde elde edilmiştir. Genç Türkiye demokrasisi yeni rejimin temellerini tahkim ederken bir çok müşkülâtlarla yüz yüze gelmiş ve onları yenerik ilerlemiştir. Bu enfeleler içerisinde tahrip edilen eslek teokrasi ve itir asr müesseselerinin mü-messilleri bilhassa mühim rol oynamıştır.

Cumhuriyet hükümeti gâh Kürdistan dağ-larında, gâh Menemen de, gâh da Bursa'da baş kaldıran itirca yılanlarını başını amansızca ezerek yükseltmiştir.

Fakat bu, tehlikenin, cumhuriyet ve demokrasi düşmanlarının temamele imha edilmiş olduğu demek değildir.

Türk inkılabının en yüksek ganimetler-inde olan demokrasiyi imha etmek isteyen amansız düşman, şarkın bu biricik cumhuriyeti boğmağa, hakimiyeti milliyeye yerine smif diktatörlüğe, istispat ve terror rejimi kurmağa, çalışıyor. Bu düşman da, malûm olduğu üzere, her şekle girmek istidatında bulunan komünizmdir. Yeşil itiricadan daha ziyade tehlikeli olan bu düşmandan Türkiye Cumhuriyeti'nin korumak her Türkün borcu-dur.

Mirza-Balcı

Kitabiyat

Türkiye hakkında bir eser

(„Die Türkei seit dem Weltkrieg“, von Prof. G. Jäschke cilt III, „Deutsche Gesellschaft für Islamkunde“ — neşriyat)

Kuruluşundan geçen 10 senelik kısa bir müddet zarfında kazandığı sayımlı dikkat kuvveti, istikrar ve bilhassa inkılaptan doğmuş olan devletlerin az bir kısmına nasip vâsi bir şekilde beynelmülî ihmattın dolaylı dost ve hatta en koyu düşmanları da dahil olmak üzere, bütün cihan elkarı umumiyensin kendisinden satış ve takdirkar surette bahsetmeye mecbur eden cumhuriyet Türkiye'si ve onun kurucusu büyük Gazi hakkında maruf Avrupa insanlarını hemen hepsinde mütemadiyen pek değerli eserler nesrolduğuna ve medeniyet dünyası tarafından yeni Türkiye'deki muazzam faaliyetin büyük bir alaka ile takip edildiğine sık-sık şahit olmaktadır. Bu hususta bilhassa alman fikirleri aleminde bir çok dikkate değer eserler çıkmıştır. Bunların sonucularından ve ehemmiyetlerinden birisi, marul alman müstesriklerinden — Prof. Dr. G. Jäschke'nin geçenlerde „Deutsche Gesellschaft für Islamkunde“ cemiyetinin neşriyatı serisinde çıkan „Cihan harbinden beriki Türkiye“ nam kronolojik eserinin 3-nci cildidir, ki Türkiye'de her hangi sadaka vukubulan hadîsât ve vakayii 1931-nci yılın başına kadar ihtiva etmektedir. Şimdiye kadar birlikte 236 sahifeden ibaret olan bu eserlerin ikinci unvanı „Takvimi vakayii“ (Geschichtskalender) olup, 1918-nci seneden başlayarak Türkiye'de ve Azerbaycan'da cereyan eden siyasi, iktisadi, medeni, idari ilmi, harbi, askeri v. s. sahelerinde vukubulan her türlü hadîseleri, verilen kanunları mevzuat ve mütenevvi mebnalar istinaden birer takvim tarzında bir araya toplamıştır.

Eserin Azerbaycan hakkındaki kısmı sadece istiklâlmız devri olan 1918—1920 senelerindeki mühim hadise ve vakayiden bahsetmektedir. Müellif bu hususta mehz olarak — eserde dahi gösterildiğine göre — bir çok diğer mebnalar sırasına, bilhassa Azerbaycan istiklâl davasının sabık organlarından „Odu Yurt“ mecmuasile „Bildiris“ gazetesinden istifade etmiştir. Keza müellif Türkiye'deki bir çok vakayii hakkındaki malumatın mevzuatına „gazetelerimizden“ azmetmektedir. Azerbaycan'ın istiklâl devrindeki vakayii tabiiatle esere alınmamıştır, bilakis Türkiye'ye ait olan kısımda ise, umumî harptan beri Türkiye'de vukubulan hadîselerle bütün tafsilatle tesadüf etmek bildir.

Büyük mesai, derin ve etraflı tetebbüh neticesinde elde edilmiş olan şu eser müellifi uzun müddet bizzat Türkiye ve Azerbaycan'da yaşamış ve bir çok hadîsâtla dahi yakından aşina olmuştur. Prof. Jäschke'nin Azerbaycan'da bulunuşu istiklâl devrinde müsadif, ve muellif bu zamanlarda Tiflis'teki alman konsolosluğu erkânına mensup bulunuyordu.

Berlin darülfünunu şark enstitüsü azasından olarak bu müessesinin merkezi organı olan „Islam Dünyası“ („Die Welt des Islams“) nam mecmuanın, marul alman müstesrikî arabist Prof. Dr. Kampflmeyer'in birliğinde baş muharriri bulunan Prof. Dr. Jäschke mevzuatın eserinin yeni ve 1931—1933 senelerine ait kısımlarını dahi yakınlarında neşre başıyacaktır.

Hadîsâtın meharrete tasnifi, materyal ve mebnaların mükemmel surette istifade edilmiş ve bilhassa muhtelif hadise vukundan veyahut kanunlar verilişinden dolayı Türkiye ve Avrupa matbuatında vaz'olunan nazariyatın karakteristik kısımların dahi esere alınması şu muvafakiyetli kitabın ilmi mahiyetini yükseltmek kendisine, bu güne kadar Türkiye hakkında Almanya'da yazılan eserlerin ehemmiyetli sırasına mühim bir mevki kazandırmıştır.

Solofki'den İstanbul'a

(II-nci sahifeden mabat)

Ahali, eline ne geçerse viyor. Simali Kafkasya'dan Azerbaycan'a geçen O. K. Bey korkundan büyük şehirlerle girmişti. Azerbaycan'da köylü ile komünistler arasında şiddetli mücadele göze çarpmaktadı. Azeri köylüsü kolhozlara girmek istemiyor. Hükümetle köylü arasında daima müsademeler olmaktadır.

Azerbaycan dağlarında müsellâh partizan gruplarına tesadüf etmek mümkündür. O. K. Bey Türkiye hududuna gelmek için Ermenistan'dan geçmiştir. Ermenistan'da ermenilerin hepsi kolhozlara girmişlerdir. Burada vaz'iyet çok iyidir. Ermeni köylüsünün hayvanları boldur. Hükümetle mücadele hisolunmuyor. Ermenistan'ın bir köyünde 20 ev dolarsak bir parça ekmek istemişse de kimse vermemiştir. O. K. Bey bacaklarından hâlâ da muzta-riptir. Koltuk değeneğine dolasmakta devam ediyor.

Hep o rusluk

(III-cü sahifeden mabat)

lere çıkarılmışlardır. Aynı surette ermenilerin Vartapetof Kürk, Sarkisot, Manukof ve Yohanesyan dahi imalathanelerden alınmıştır.

Bütün bunları meycana koyan „Gudok“ ile Moskva'da çıkan „Za Industrializatsiyu“ gazeteleri müessesileri bu munasibetle yazdıktıkları raporlarında („Bakinskiy Kabeç“, 15. 7. 33) diyorlar, ki:

„İsmleri zikredilen mühendis ve müte-hassaslar ihraç ettiklerinden sonra Azerbaycan netisi otomobil idaresinde Türk ve ermeni namına kimse kalmamıştır. Kropinof'a Kornef'in Türklerle ermenileri görmeğe gözü yoktur. Gençlerde kadro inzari subesi tarafından otomobil imalathanelerine staja gönderilen 12 Türk talebesi, „soz üzum samaga gidin“ diye koğulmuşlardır.“

Kropinof'a Kornef'in vaz'ettikleri motif te çok enteresandır. Onların motifiyle Yel-patsevski ve Yevlahof'un motifiyle ayıdır. rapor sahipleri diyorlar, ki:

— Kropinof, Kornef ve şürekâsi Türklerle ermenileri daima şu şekilde tasvif ediyor: küt, beceriksiz, tenbel, gayri münkeş, kavrama iktidarından mahrum ve ılıh. . . İmalathanelerde vukubulan komünist urkası içtumatlerinden birinde müdür Kropinof demmiştir, ki: Türk kadrolarına makineier itimat edip verilemez çünkü verirse oozarlar. . .

İmalathane subelerinden birinde usta başı Vlasot demmiştir, ki: Türkler üzum staja buriler, makineyi ne yapacaklar“!

Heyetin tahkikatına göre, imalathanelerde komünist teşkilâtı azalarından Yedullah, Kulu, Atayef, Allahverdif, Manukof ve ugierleri, korkundan kimseye şikâyet edememişlerdir. Çünkü Kropinof ve Kornef Azerbaycan petrol sanayii idare eden Azneft komitesinde de Türkler ile ermenilerin hiç birer iş yaramadıkları hakkında iman uytamağa muvafak olmuşlardır.

Evet, üzerinde durulacak en mühim bir nokta . . .

Azerbaycan neft komitesi imalathanelerindeki komünistler, bu „cizah ihtilali kahramanlar“ Kropinof'a Kornef'in şu beyniî haşeraların bütün rozgellerini görmüş, Türklerin alçak ırktan, üzümlü hak-ındakî kelamlarına şahit olmuş, fakat „korkundan seslerini çıkaramamışlardır“. Yedullah, Kulu, Atayef, Allahverdi ve Manukof kendî topraklarında ve güya „müstakil“ olan vatanlarında Kropinof'a Kornef gibi uzaktan gelmiş rusları şikâyet edecek otoriter bir makam bulsalar, tabii, ki korkuyacaklardır.

Onlar nereye şikâyet edeceklerdi? Azerbaycan neft komitesine mi? Bu, sırf ruslar elinde olan ve yiz kişiden birisi Azeri olmayan müessesede onları kim dinliyecekti?

Tahkikat yapan heyet Kropinof'a Kornef'in Azerbaycan neft komitesinde de, yani Barinof'un idare etmekte olduğu petrol sanayiiimizin bu baş teşkilâtında oturanları da kani etmiş olduklarını kaydetmektedir.

Yani, Barinof'ta Azerbaycanlıların yalnız üzümlü satmağa layık alçak bir ırktan olduklarına inanmağa başlamıştır.

Korkak komünistler türkasi merkezine mi? Oranın da mahiyetini izah edeceğiz. „Gudok“ ve „Za Industrializatsiyu“ gazetesi müessesileri S. Sarayski ve M. Geste-fed'dir. İkisinin de rus olmadığı anlaşılan bu adamlar raporlarına şöyle nihayet veriyorlar:

— „Büyük devletçilik şövenizmi („Vaht Rusya“ demektir) imalathanelerden kızgın demirle dışarı atılmaktadır.“

Fakat bunu kim yapacaktır? Bu kızarılmış demir Kropinof'a Kornef'in elinde olduktan sonra Moskva'nın Türk kadrosu yetiştirmek ve Azerbaycan sanayiiini Türk kadrosuna teslim etmek hakkındaki kararları birer taktik manevradan, birer avutmadan ve propağanda vostasından ibaret olarak kalacaktır.

Azerbaycan sanayii için kadro hazırlamak işinin ne halde olduğunu karerimiziz bilimler.

Fabrika yanlarında olan kadro mekteplerinin bom-boş olduğunu geçen nushalarımızda yazmıştık. Bakü gazeteleri Azer-

bayan emek komiserinin beyanatına istinaden bu bom-boşluğun sebebinin binasizlikta görmüşleriz. Şimdi açık anlaşılıyor, ki binasizlik kendisi de „Kropinofçuluk“un bir parçasıdır. O „Kropinofçuluk“, ki Azerbaycan'ın bütün maarı, siyasi, iktisadi, ilmi, harbi, askeri ve idari teşkilâtına hakimdir. „Azneft“ ve Kropinof, Kornef ve Barinof olurlarsa, maarıte de Strignof ve piensk yannazaryanlar oturuyorlar; birinciler fabrikalarımızın kapısını, ikinciler de mekteplerin kapısını Türklerle kapatmışlardır.

Azerbaycan komiserlerinden işçiler, üzer rus muavvinlerine mülk olduklarını, komiser heyetinin rustan ibaret iki ırcı komiseri altında bulunduğunu biliyoruz.

Nihayet Moskva'nın emirlerini ruslardan ibaret komiser heyetine bildiren Azerbaycan komünist firkasından da ruslardan ibaret ve ruslar elinde olduğı malumdur. bütün Sovyetler dairesinde 1932-de komünist firkası üç milyon iki yüz bin ayağa maktı. Bu azanın ancak altı yüz yigirmi iki bin üç yüz yetmiş altısı yani yüzde 20 nisbeti gayrı rus olup 80% rusdur.

34 ayri merkez etrafında toplanan bu gayri rusların teşkilâtlarındaki azaları ise 1.444.253 kişi idi. Yani rus olmayanlar ekalliyete ikdi.

Mesela, Azerbaycan komünist teşkilâtında Azerlerin nisbeti 44% olmuştur. Fakat bu da bütün Azerbaycan dairesinde. . .

Azerbaycan komünist firkası azalarının yarısından çoğu Bakü'ya toplanmıştır. Burada Türklerin nisbeti 25% i bile bulunuyor.

Azerbaycan komünist firkası daima ruslardan ibaret olmuş, fakat ruslar elinde olmuş ve başında her zaman rus veya ermeni bulunmuştur.

Bütün bunlar gösteriyor, ki Azerbaycan'ın mükadderatını her zaman ruslar idare etmiştir.

Tecrübeler göstermiştir, ki Azerbaycan komünist firkasında Türkler kendilerini hissettirecek bir miktar teşkil edince, Azerbaycan komünist teşkilâtı Moskva'ya karşı muhalif bir vaz'iyet alarak demokratik-millî talepler vaz'etmeğe başlamıştır.

Azerbaycan daima komünizme muhalefet etmiştir. Onun milli bünyesile teşkil edilmiş bir devlet Azerbaycan halkı tarafından hiç bir zaman hezmedilmemiştir.

Onun için Moskva Azerbaycan komünist teşkilâtını yılda bir defa esaslı tasfiyeye maruz kılarak Türklerin miktarını azaltmağa ve mesul mevkileri Türklerle veremeyeğe sayetmiştir.

Azerbaycan'da olduğu gibi, Türkistan, Başkırstan, Tataristan, Kırım gibi Türk ölkelerinde dahi vaz'iyet aynıdır.

Mesela: Sovyetlerin göbeğinde olan Tataristan komünist teşkilâtında Türklerin miktarı 41%, Başkırstan'da ise 22,3% dır.

Türkistan'da bu nisbet daha azdır ve ilave olarak komünist Türklerin 46,6% nisbeti okur-yazar bile değildir. Hemen her yerde komünist merkez komiteleri ruslar elinde olup başlarında dururlar da rusdur.

Ruslar rus olmayan memleketleri, rus muhtemlin süngüsüne dayanarak, çarlar gibi kan ve ateş ile aldılar. Rus bu memleketleri, diye ruslara dayanarak, rusların eline idare ediyorlar.

Azerbaycan'da „yerli milletlerden kadro yetiştirmek“ projesi beş yıllık plandan da evvel çıkmıştır. Daha 1922-de ve 1923-de S. S. S. R. kanunu esasıyese yazıldığı zaman Stalin, yerli milletlerin proletaryatı olmadıkları, onlar için proletaryat hazırlamak lazım geldiğini, bunun için de bu milletlere mahsus sanayi tesisi icap edeceğini ileri sürmüştü. Fakat bu fikir hakikatta başka neticeler verdi.

Azerbaycan'da: „ham mala, mahrukata ve erazağ mülk Azerbaycan'ın kimseden aslı olmayan müstakil bir sanayi ölkesi haline getirilmesi“ fikri uyandı.

Bu, iki cihetten Moskva için zararlı ve korkulu idi. Evvela: Moskva sanayi merkezi olarak Rusya'yı intihap etmişti. Müstemlike sanayileşemedi.

Azerbaycan, Türkistan gibi civar memleketler yanacakları, ham mal ve erzakları ile bu, her şeyden mahrum aslı Rusya'yı,

Kimler idare ediyor?

Azerbaycan'ın kim idare ediyor? Aşağıya alacağımız bir haber bunu gösterecektir.

Tiflis'te intisar eden „Zarya Vostoka“ gazetesinin (Nr. 171) yazdığına göre, Maveraiy Kafkasya Sovyet konfederasyonu ekinçlik komiserliği pamuk tohumu hazırlamak için bir müşavere çağırmıştır.

Müşavereye Azerbaycan pamuk sohozları tarafından Ter-Stepanyan ve Şagbar, Azerbaycan traktor merkezinden Nikogosof, Azerbaycan pamuk idari komitesinden Mikirtç, Ermenistan'dan da Amburyan gelmiştir. Hatta Gürcistan'dan gelen de Gürcü değildir.

Onun yeni büyük askeri sanayiiini yaşatacaklardır. Bu maksatla ham mal deposu haline düşmüştür.

Öbür cihetten Azerbaycan'ın kendi başına müstakil sanayi muntakası haline gelmesi onu Rusya'dan ayırarak. Halbuki Moskva gerek Azerbaycan'ın, gerekse diğer istiklâl ülkelerin her cihetten konularına bağlarla Rusya'ya bağlı olmasını istiyordu.

Onun için Azerbaycan „pamuk ve petrol ölkesine“ çevirildi.

Bütün bu servet bila bedel Rusya'ya götürülmektedir. Böyle bu istisrar siyaseti yalnız rusların eline yapıla bileceğinden memleketin bütün işlerini ruslar eline vermek, Azerbaycan'ın daimi işgal altında bulunurmak, Türkleri iş başından uzaklaştırmak, kadro yetiştirmesi yanlı olmak, Rusya'ya ihtiyacı bırakmayarak merli sanayi yaratılmasını önünü almak v. s. v. s. lâzım geliyordu.

Vaz'iyet bu şekilde girdikten sonra, Azerbaycan'da Türklerden kadro hazırlığı mes'alesi ve Azerbaycan'ın teşkilâtılması işi de boş sözden ibaret olarak kalacaktır.

Çünkü, kaydedtiğimiz gibi, Moskva „yerli-erlin“ komünistlerine bile inanamıyor komünistliğine bile itimat etmiyor.

Onun için, ki „yerlilerden kadro hazırlığı“ beş yıllık plana girdiği günlerden itibaren Azerbaycan'ın devlet teşkilâtlarında, fabrika ve müesseselerinde Türklerin miktarı azalmağa, rusların sayısı artmağa, orta hesapla Türkler 10% e düşmeğe başlamışlardır.

Türk münevverleri, Türk memur ve ameleleri arasında ruslaştırmağa karşı protestolar da bu devirde daha yükselten esdiğimizi bilir.

Yelpatsevski'le Yevlahof gibi rus profesörleri de bu devirde daha yükselten esdiğimizi bilir.

Azerbaycan mekteplerinden yüzlerce müallimlerin ve birlerce talebelerinin ihraç ve imhasına bu devirde şur edildiği gibi, Azerbaycan devlet müesseselerinden, sanayi ve iktisadi teşkilâtlarından birlerle Türklerin kapı dışarı edilmesi bu devirde vaki oluyor.

Bu devirde, yani Azerbaycan için Türk kadrosu hazırlığı devrinde on binden ziyade Türk muallim, Türk mühendis, memur, amele, talebe kafile-kafile Solofki'ye gönderilmiş. „proletaryatıma“ şiarı altında Azerbaycan her sadaka münevver kadrodan mahrum edilmiştir.

Moskva Azerbaycan'ın elden bırakmamak için Türklerden mahrum etmek yolunu tutmuş; muhaciret, sürgün, parçalama ve doğrama gibi „alçak ve yüksek ırk nazariyesi“ de onun neticesidir.

Bu mücadele hâlâ de devam etmektedir. Bakü'ya bir taraftan rus ameleleri geliyor, öbür taraftan Kropinof'a Kornef, Türk mühendislerin ve Türk ustaların üzümlü satmağa gönderiyor.

Üç seneye evvel Yelpatsevskiler de Türk muallim ve talebesini o motille kapı dışarı etmişlerdi.

Kropinof ve Kornef de kadro mektebine devam eden Türk talebesini aynı motille kapı dışarı ediyorlar.

Bu harekete Azerbaycan komünist firkası göz yumuyor.

Azerbaycan merkezi icraiye komitesi reisi, Azerbaycan komiserler heyeti reisi gibi güçlüllü unvanları taşıyan Dr. Sultan Mecit Efendiyyevler, Mir Cafer Bağirov gibi Moskva emirberleri seslerini çıkaramıyorlar. Korkuyorlar.

Fakat Azerbaycan, rusların hep o ruslar, bölgevimin de hep o eski rusluk olduğuna ilk gününden anlamıştır. Rusun bu vahşet ve imhasına Efendiyyevler gibi hain ve alçak insanlardan çare olmayacağı biliyorlar.

Rusların bu vahşeti karşısında ve milli varlığını tehdit eden imha siyasetleri önünde millet kevkücut bir insan haline gelmelidir.

Rusluğa karşı milli istiklâl bayrağı altında birleşmelidir.

Rusa ve rus dostlarına, rus emirberlerine sonsuz bir kin ve nefret beslemelidir. Bu duygu en yakın zamanda lâzım olacaktır.

M. B. Mehmet-zade

„Le Problème du Caucase“

Bu başlık altında milli Azerbaycan siyasetlerinden idişamız sayıglı Dr. Mir Yakub Beyin kaleme yazılmış fransızca eseri alçakası olanlara ciddiye tasviye ederiz. Eser, ilk defa olarak, vukuf sahibi bir şahsiyet tarafından, Kafkasya mes'alesinin, bir küll şeklinde, meydana koymuş ve mevzu ile bağlı bütün hususları kısa ve faydalı surette izah etmiştir.

Eserin maksadı, Kafkasya konfederasyonu idesi lehinde ecebî okurlarda mü-sait bir fikir uyandırmaktır.

180 sahifeyi bulan bu nefis eserin bahası ancak 20 franktır. İstiyenler: Paris, Librairie Orientale et Américaine G.-P. Maisonneuve 3, Rue du Sabot adresine veyahut müellifin aşağıdaki adresine müracaat edebilirler: 161 bis, Rue de la Convention Paris (15)

Druck: A. Wesemann, Berlin S.W. 11, Stresemannstraße 77
Verantwortlich: E. Verlag u. Redaktion Ernst Gebhardt, Berlin
Chefredaktör: M. E. Reuß-zade